

Měli Ukrajinci odstranit Lenina?

Vzdělávací cíl: Žáci pomocí analýzy fotografie a dalších zdrojů porozumí konfliktnímu vzpomínání na Lenina a na sovětskou minulost na Ukrajině. Porozumí širším souvislostem odstraňování Leninových pomníků v této zemi po roce 2014 a dokáží je vnímat z různých perspektiv. Rozvíjí dovednost diskutovat na základě podložených argumentů.

Klíčová slova: problémy současného světa, vzpomínková kultura, dějiny ve veřejném prostoru, vztah k minulosti, diskutujeme

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FOTOGRAFIE (2 min.)

Prohlížení fotografie s pomocí lupy a četba popisky.

Popisek doplňuje žákům základní kontext snímku. Na fotografii je pomník V. I. Lenina z ukrajinského Záporoží. Monument před hrází Dněperské přehrady postavené v roce 1932 byl největší sochou Lenina na Ukrajině. Pomník byl rozebrán v březnu 2016 na základě zákonů o dekomunizaci Ukrajiny. Učitel může případně doplnit kontextové informace o Leninovi, bolševické revoluci a vzniku Sovětského svazu.

2 POPIS FOTOGRAFIE (3 min.)

Označování důležitých prvků na fotografii a jejich popis.

Žáci pravděpodobně neurčí účel jednání muže na fotografii (umělecká intervence měla zabránit odstranění sochy), přesto mohou označit řadu důležitých prvků: oblečení sochy do košile (tradiční kroj), oblepení soklu pruhy s folklorním motivem z košile, muž na vysokozdvizné plošině.

3 FORMULOVÁNÍ HYPOTÉZY (5 min.)

Formulování hypotézy ohledně situace, kterou fotografie zachycuje, do textového pole.

Učitel vytváří bezpečné prostředí, kdy žáci nemají obavy z chyby a formulují různé hypotézy. Přestože nemají dostatek informací, aby správně určili účel úpravy pomníku, i nepřesné odhady je mohou produktivně vtahovat do situace zachycené na snímku.

4 ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ A DOPLNĚNÍ HYPOTÉZY (10 min.)

Zkoumání pramenů v doplňkové galerii a doplnění popisu ústřední fotografie.

Po úvodní motivační fázi žáci v tomto kroku upravují své původní hypotézy. S pomocí rozšířené popisky mohou objasnit účel jednání muže na fotografii. Při studiu dalších pramenů v doplňkové galerii, které zohledňují širší kontext, mohou porozumět historickým proměnám vnímání Lenina na Ukrajině. Učitel žáky upozorňuje na klíčovou informační hodnotu novinového článku, který je v závěru galerie.

První fotografie odhaluje souvislost Leninova pomníku s monumentální přehradou Dněprostroj na řece Dněpr v ukrajinském Záporoží. Žáci si mohou uvědomit, že v rámci Sovětského svazu proběhla industrializace a elektrifikace Ukrajiny.

Druhý snímek zachycuje tehdejšího prezidenta Ukrajiny Petra Porošenka, jak v roce 2014 (ze stejné doby je úvodní fotografie cvičení) s úctou pokleká a křížuje se před sochou drobného děvčátka s obilnými klásky v náručí. Plastika, jež symbolicky připomíná dětské oběti hladomoru, byla odhalena při otevření Památníku obětí ukrajinského hladomoru v hlavním městě Kyjevě roce 2009. Hladomor na Ukrajině je považován za jeden z největších zločinů stalinismu. Odhady obětí jsou nepřesné, pohybují se mezi 3 až 5 miliony lidí.

Krátké zpravodajské video Wall Street Journal zachycuje strhávání Leninových soch v ukrajinských městech Bila Cerkva a Chmelnyckyj v únoru 2014. Žáci mohou získat konkrétní představu o sporech kolem Leninových pomníků na Ukrajině v roce 2014.

Zpravodajský článek z portálu iDNES.cz zasazuje strhávání Leninových soch na Ukrajině do kontextu protestů známých pod pojmem Euromajdan či Revoluce důstojnosti. Protestující Ukrajinci požadovali prozřadnou orientaci země a oslabení tradičních vazeb Ukrajiny na Rusko. Případ města Charkova (druhé největší město Ukrajiny s významnou ruskou menšinou) ukazuje, jak se Leninovy pomníky jako symboly sovětské minulosti staly součástí politických konfliktů, v nichž šlo o zahraničně politickou orientaci jednoho z nástupnických států SSSR a o spory mezi národnostmi. Ukrajínští nacionalisté vnímají Lenina především jako symbol ruské národní nadvlády, vazba na komunismus ustupuje do pozadí.

5 INTERPRETACE PRAMENŮ (5 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy fotografie a dalších pramenů odpovídají do textového pole na rámcovou otázku: ? Měli Ukrajinci odstranit Lenina? Doplnují argumenty k oběma postojům: ? Měli Ukrajinci pomník odstranit? Měli Ukrajinci pomník zachovat?

Žáci v závěru cvičení rozvíjejí schopnost diskuze na základě věcných argumentů, které jsou podloženy informacemi z pramenů a relevantních zdrojů.

Mezi argumenty pro odstranění mohou žáci zdůraznit ukrajinský hladomor. Pomník by měl být odstraněn jako symbol komunistické ideologie a sovětské moci, která zapříčinila smrt milionů Ukrajinců.

Pomník by měl být odstraněn, protože jeho setrvání může urážet vlastenecké citění Ukrajinců, kteří monument vnímají jako symbol ruské nadvlády nad svým národem. V Československu po roce 1918 byly též odstraněny pomníky vojevůdce Radeckého nebo císaře Františka.

Při argumentaci proti odstranění se mohou žáci vymezit vůči využití pomníků v politických sporech na Ukrajině v roce 2014. Pomník Lenina nemusí být nutně vnímán jen jako oslava komunismu či symbol ruské národní nadvlády, ale též jako připomínka minulosti otevřená různorodým výkladům. Odstranění pomníku představuje trvalý zásah, který zničí památku na minulost. Jde o ztrátu kulturního dědictví. Památky je potřeba chránit, přestože pocházejí z období problematické vlády či odkazují na traumatické události. Učitel podněcuje žáky, aby argumentovali i proti odstranění soch, ačkoliv mohou mít potíže se zaujetím této pozice. Pomůže, když učitel zdůrazní, že formulace argumentů neznamená sdílení daného postoje.

Další možnosti zapojení do výkladu:

Cvičení je příležitostí, jak vstoupit do tématu komunismu. Lze na něm dokladovat živost tohoto období v kolektivní paměti společností, které prošly zkušeností socialismu. Lze navázat aktivitou s prameny z první poloviny 30. let nebo otevřít téma podpory komunismu v první polovině 20. století. Cvičení je také možné zařadit na konec tohoto výkladu, kdy žáci z předchozí práce získali představu o období a ideologii, a cvičení jim umožní formulovat morální stanovisko k problematice.